

ГИЙОМ АПОЛИНЕР ДЖОВАНИ МОРОНИ

Превод от френски: Мария Коева, 1985

chitanka.info

На Сергей Ястребцов и Едуар Фера

Днес във Франция, както впрочем и във всички страни, има толкова много чужденци, че не е безинтересно да се вникне в душевността на онези от тях, които, макар и родени другаде, са дошли тук достатъчно млади, за да се изградят като личности от величавата френска цивилизация. Те прокарват в своето второ отечество впечатленията си от детството — най-ярките в живота — и обогатяват духовното наследство на новата си родина, тъй както шоколадът и кафето са разширили областта на вкусовите усещания.

Навремето познавах един човек на име Джовани Морони — не особено начетена личност. Беше служител в кредитна банка. Италианец по произход, още като малък бе дошъл във Франция при някакъв свой чичо, бакалин в Монмартр. Джовани Морони беше тридесетинагодишен, набит, засмян и нерешителен. Бе забравил италианския. Приказките му обикновено не излизаха от рамките на плоската баналност. Един ден обаче го чух да говори за детските си години и разказът на този преселник ми се стори така поразителен и сочен, че се изкуших да го предам:

Майка ми се наричаше Атилия. Баща ми, Бепо Морони, правеше дървени играчки и ги преотстъпваше срещу няколко петака на големите магазини, където те се продаваха твърде скъпо. Той често се оплакваше от това. Имах всевъзможни играчки: кончета, палячовци, саби, кегли, марионетки, войници, колички. Всички бяха дървени и често вдигах с тях такъв шум и правех такава бъркотия, че майка ми отчаяно разперваше ръце и се провикваше:

— Света Богородице! Ах, Джованино, нехранимайко си още от кръщенето си! Докато свещеникът те ръсеше по челото със светена вода, ти взе, че се подмокри.

И добрата Атилия ме първаше по главата, а аз се опитвах да избягна ударите, като врецях и хлипах отчаяно.

Този период от детството в Рим ми е оставил съвсем ясни спомени. Най-отдавнашните са от тригодишната ми възраст.

Още се виждам как седя пред огнището с горящи дърва и наглеждам печенето на борова шишарка, а след това изчоплям от гнездата им ядките с обвивка, прилична на кост и също така твърда.

Помня как се празнуваше Богоявление. Радвах се, че имам нови играчки, и вярвах, че ги е донесла Бефана — феята, грозна и стара като Моргана^[1], ала блага към децата и с нежно сърце. Още ми сладни в устата от купищата захаросани портокалови корички и анасонови бонбони, които изяждах по празниците на вълхвите!

Въпреки студа денем оставах с баща си в бараката, предоставена му на пиаца Навона, където през тази празнична седмица имаше право да разпродава играчките. Бепо ме оставяше да търча от една барака в друга и когато вечер Атилия идваше да донесе гозба на мъжа си и да ме прибере да спя, дълго трябваше да ме търси и жално нареждаше, че може би са ме откраднали цигани.

Помня и изстреблението на хлебарките, което се повтаряше всеки месец. Неизвестно как, майка ми ги събираше в една стара бъчва и ме допускаше да присъствам на гибелта им. Тя изливаше вряла вода върху клетите животинки, а аз прехласнато гледах как те преди смъртта се щураха, стрелкаха се и се мятаха насам-натам.

Извън времето на Бефана майка ми често ме водеше със себе си на разходка, докато мъжът ѝ се трудеше вкъщи.

Тя бе все още млада, мургава хубавица. Стражарите засукваха мустак, когато минаваха край нея. Аз много я обичах най-вече защото носеше на ушите си големи и много тежки златни халки. В това отношение я поставях по-високо от баща си, чиито обеци представляваха просто мънички кръгчета, тънки като конец.

Когато излизяхме, ходехме по черкви, на Пинчио и на Корсо, където гледахме как минават хубавите файтони. Зиме, преди да се приберем, майка ми купуваше вкусни топли кестени, а лете — резен диня, студен като едва подсладено ледено.

Често закъснявахме и тогава следвахме кавги, които понякога бяха страшни. Баща ми хвърляше майка на пода, влачеше я за косите. Ясно го виждам как тъпче разголената ѝ гръд, защото при схватката блузата ѝ се раздираше или разтваряше и гърдите щръкваха, дамгосани от подкованите токове.

Въпреки тези беди майка ми и баща ми живееха добре заедно.

Бях петгодишен, когато изпитах първата си голяма уплаха.

Един ден майка ми грижливо се издокара и ми облече най-хубавата рокличка. После излязохме. Майка ми купи букетче теменужки. Стигнахме пред стара къща в съмнителен квартал. Изкачихме стълбата, чиито тесни и изтъркани каменни стъпала бяха станали хлъзгави от употреба. Някаква старица ни въведе в стая, обзаведена с два-три нови стола. После влезе един мъж. Беше мършав и твърде зле облечен; очите му странно горяха и клепачите без мигли бяха обърнати нагоре. Около очите се виждаше жива плът, червена и отблъскваща. Аз изплашено се хванах за полите на майка ми, но тя се хвърли на колене пред мъжа, който нещо заплашваше и заповядваше. Прималя ми и дойдох на себе си едва на улицата. Майка ми каза:

— Какъв си глупчо! От какво се уплаши?

А аз крещях:

— Ще кажа на татко, ще кажа на татко!

Тя ме успокои и утеши, като ми купи малко тамариндово сладко, което много обичах.

При друг случай майка ми страдаше от зъбобол. Вечерта много се мъчеше, а баща ми я закачаше и се шегуваше, казвайки:

— Любов ти трябва на тебе.

Същата вечер ме сложиха да си легна по-рано от обикновено. На другия ден болката продължаваше. Наложих майка ми да отиде при монасите капуцини.

Вратарят ни въведе в приемна, украсена с разпятие, религиозни картини, осветени маслинени и върбови клонки. Край масата няколко братя монаси подреждаха кошници с дребни салати, примесени с марулки, калдъръмчета, листа от репички, див анасон и латинки, които членовете на ордена имаха обичай да продават в града. Един стар капуцин влезе и ме благослови, а майка му целуна ръка и се прекръсти. Тя седна, капуцинът обви в кърпа някакви клещи, застана зад пациентката и вкара инструмента в устата ѝ. Сетне хирургът го дръпна с усилие и с гримаса на лицето. Майка ми нададе вик и побягна с мен,

вкопчен в полата ѝ. На манастирската порта се сети, че е забравила да вземе извадения зъб. Върна се в приемната и след благодарствени думи си го поиска. Монахът ни благослови, но каза, че извадените зъби били единственото възнаграждение, за което молел. Оттогава си мисля, че тези зъби вероятно се превръщат в реликви за поклонение и това е в реда на нещата.

Майка ми беше склонна към суеверия. Признавам, че и аз не ги пренебрегвам. Причината поражда следствие. Намирането на четирилистна детелина може би е знак за предстоящо щастие. Нищо невероятно няма тук. В Страсбург долитането на щъркелите предшества пролетта, възвестява идването ѝ и никой не би пожелал да се усъмни в това.

Веднъж през лятото бяха дали на майка ми адреса на някакъв монах, който гледал евтино на карти. Той живееше сам в запустял манастир и ни въведе в библиотеката, където подът бе затрупан от книги. Имаше също глобуси, музикални и астрономически инструменти. Монахът бе хубав момък с венец от черни гъсти коси; по расото му имаше петна от вино и мазнина, както и пръски мръсотия, втвърдени и засъхнали. Той посочи стол на майка ми, която седна и ме взе на коленете си. Сам той се настани в кресло от другата страна на маса, отрупана с какво ли не — полупразно, наплетено със слама шише и друго — все още пълно, — през чието гърло проблясваше като топаз зехтинът, заместващ корковата тапа; мастилница, мръсна чаша и колода кирливи карти. Врачуването отне половин час и цялото внимание на майка ми бе насочено натам, докато аз бях погълнат единствено от гадателя, чието расо се бе разтворило и отдолу се показваше голото му тяло. След като привърши с картите, той прояви дързостта да стане в този си вид, като животно, лишено от всякакъв свян, и да откаже петдесетте чентезими, предложени му от майка ми, която се правеше, че нищо не вижда.

Изглежда, че врачуването на този монах бе от значение за майка ми, тъй като тя отново го посети. Ала той навярно я плашеше, защото за закрила винаги ме водеше със себе си.

Един път монахът ѝ даде торбичка с късче злато, парченце сребро, костичка от мъртвец и магнит. Заръча на майка ми да не забравя всяка седмица да дава на магнита да яде малко среда от хляб, напоена с вино, а след това да не пропуска да изхвърля изпражненията му.

При друг случай монахът бе приготвил дървен триъгълник, по който бяха набодени свещички. Изреди на майка ми някакви заръки и вечерта, когато баща ми излезе да подиша чист въздух, тя запали свещичките и отнесе триъгълника в нужника, изричайки чудновати думи, които ме изплашиха. Когато го хвърли в трапа, оттам излезе гъст дим и ние побягнахме, еднакво уплашени и двамата.

Последния път, когато отидохме при монаха, той даде на майка ми парче огледало и каза:

— Това е късче от огледалото, в което се е съзерцавал Торлония, най-големият богаташ в Италия. Знайте, че когато човек се оглежда, става като този, комуто принадлежи огледалото. Например ако ви бях дал огледало на проститутка, щяхте да станете безсрамница като нея.

Очите му блестяха, пламенно вперени в майка ми, която извърна глава, поемайки огледалото.

... Тъй като от детството си насам не съм виждал Рим, оттам са ми останали само няколко смътни и разпокъсани спомени. Съжалявам, че за следващото приключение не мога да обрисувам точната обстановка на римския карнавал. Но аз си бях дете и носен на ръце от баща си, виждах само колесниците, от които се сипеха конфети, бонбони и цветя.

Една вечер по време на карнавала родителите ми, четирима приятели и аз седяхме на масата пред традиционната гозба — купа макарони в сос с пилешки дробчета, които трябваше да бъдат последвани от сладко блюдо — макарони със захар и канела.

Изведнъж на вратата силно се потропа и пиански гласове настояваха да им се отвори.

— Това са веселяци от карнавала — каза баща ми. — Искат да се пошегуват, да пият за наша сметка, да ни смаят, а после да отидат другаде, където ще постъпят по същия начин. Карнавал е, трябва да се забавляват.

Отиде да отвори: група маскирани хора нахълта в жилището. Четирима души носеха един от другарите си. Един бе облечен като Арлекино, друга — като френска готвачка, двама — като Пулчинела.

Костюмът на този, когото носеха, бе наполовина черен, наполовина червен, маската му бе брадата, аз се уплаших и се разплаках, докато маскираните пееха. Майка ми донесе три шишета вино — на масата нямаше, защото с макарони се пие само вода.

Когато виното дойде, един от „носачите“ се провикна:

— Ей, пияницо! Ей, сънливце! Ей, ти, дето си мъртвопиян! Ето вино. Дръж се сам на краката си.

Друг носач добави:

— Ах, омръзна ми, да го поставим на масата. Приятелят не може да изпие и кило вино, без да падне пьян, мъртвопиян...

Майка ми чевръсто бе раздигнала масата. Положиха на нея заспалия. После всички шумно отпиха.

— За твое здраве! — каза един от тях по адрес на спящия. — И занаят да носиш виното по-добре.

Друг лисна върху него пълна чаша, като се хилеше:

— Това ще те оправи, красавце.

После първият, който бе заговорил, отново поде с нетърпящ възражение тон:

— Е, идваш ли сега, или не? Много добре знам, че не си по-заспал от мен. Само се преструваш. Ела или си отиваме без теб. Повече не ми се ще да се трепя и да те нося. Ела! Стига шеги.

Но човекът не помръдваше. Тогава един от маскираните каза, докато другарите му отиваха към вратата:

— Не искаме никакъв си мързеливец да ни пречи. Днес е празник — по дяволите сънливците! Много си е добре върху масата. Скоро ще се събуди и сам ще намери пътя.

— Не сме във времето на херцог Борсо^[2]! — извика баща ми. — Я си вземете пияницата, шегобийци такива!

И се втурна след маскираните, които вече слизаха с песента:

*Трибагрен е нашият флаг:
зелен — на надеждата цвят,
бял — за душа чиста е знак,
червен — ...*

Баща ми скоро се върна и каза:

— Вече нищо не чуват. Пияни са. Хайде, Атилия, донеси вода, все някак ще го разбудим.

Ала един от приятелите на баща ми вече смъкваше маската от лицето на спящия. Ужасен вик се изтръгна тогава от гърдите на всички нас. Беше се показало лице на тъмнокос красавец с окървавени очни кухини. Баща ми се втурна и разтвори маскарадния костюм на човека. Откъм сърцето имаше две рани. Убийството навярно бе скорошно, защото кръвта още течеше и се бе просмукала през карнавалните одежди, но дотогава мислехме, че е вино или друга напитка.

На гърдите на убития бе забодена хартийка. Баща ми взе бележката и я прочете на глас:

„Биче те обичаше заради сините ти очи. Аз ги остъргах като мидени черупки.“

Майка ми бе отворила прозореца и викаше стражата. Скоро полицията и съседите надойдоха. Ала мен ме отнесоха и повече нищо не узнах за тази история.

По това време бях седемгодишен. Баща ми се опитваше да ме учи да чета. Аз обаче нямах вкус към уроците и предпочитах да играя самичък на мора^[3] — нещо, което е трудно, но възможно.

Когато не играех на мора, ми се случваше да отслужвам литургия. Някой стол се превръщаше в олтар, който украсявах със свещници, потири и оловни кадилници, донесени от феята Бефана. Понякога пък препусках на пръчка, завършваща с конска глава. И накрая, когато всички игри ми омръзнеха, се свивах в някой ъгъл с Малдино. Тази особа заемаше важно място в живота ми. Това бе палячо, боядисан в зелено, жълто, синьо и червено. Обичах го повече от всяка друга играчка, защото бях видял как го деля родният ми баща.

Странното му раждане, което бях ръководил, както и нашарването му след това, всичко допринасяше той да представлява за мен нещо като вълшебник, когото ми бе приятно да смятам за свой покровител. Не знам защо го бях нарекъл Малдино. Измислях имена на всички неща, които ми правеха впечатление. Веднъж видях на кухненската маса една риба. Дълго мислих за нея, назовавайки я с името Бионулор.

Един ден разговарях с Малдино и си въобразявах, че палячото ми отговаря, когато се позвъни. Беше празникът на свети Йосиф. Баща ми бе излязъл. Имаше имен ден и винаги го посвещаваше на пианство. Майка ми отвори и въведе мършав, прошарен господин, който поиска да говори с баща ми.

— Бепо излезе — каза майка ми, — но аз съм жена му.

Господинът ѝ подаде плик ѝ рече:

— В такъв случай можете да се запознаете с това писмо.

Ала Атилия се разсмя, сведе очи и, изчервявайки се, отвърна:

— Не зная да чета.

В този миг баща ми се завърна. Беше леко пийнал и щом прочете писмото, връчено му от посетителя, изгледа жена си и ѝ заговори на ухо. Тя избухна в сълзи.

Сърцето на баща ми бе размекнато от почерпката, той се разплака заедно с майка ми, а при вида на сълзите им аз се разхлипах по-силно и от тях. Само непознатият оставаше студен като камък, но проявяваше уважение към чуждото отчаяние.

Когато сълзите ми пресъхнаха, аз заспах и се събудих във вагона на някакъв влак в движение. В купето видях само баща си. За щастие усетих в ръцете си вълшебника Малдино. Баща ми гледаше през прозореца. Аз сторих същото. Природни картини, прорязвани всеки миг от телеграфни стълбове, бягаха пред очите ми. Петолинията, очертани от телеграфните жици, се снижаваха, а после, за моя голяма изненада, внезапно се издигаха нагоре. С плътния си железен глас влакът напяваше мелодия, която ме унасяше: „Буру-бум-бум-бум-буру-бум-бум-бум“. Отново заспах и се събудих, когато влакът спря. Разтърках очи. Баща ми кротко каза:

— Гледай, Джованино.

Погледнах и отвъд гарата видях наклонена кула.

Беше Пиза. Останах очарован и вдигнах нависоко Малдино, за да види кулата, която бе на път да падне. Когато влакът отново потегли, хванах баща си за ръката и го запитах:

— Къде е мама?

— У дома — каза баща ми. — Ще ѝ пишеш, когато се научиш да пишеш, и ще се върнеш при нея, когато пораснеш.

— А тази вечер няма ли да я видя?

— Не — отвърна тъжно баща ми, — тази вечер няма да я видиш.

Разплаках се и го заудрях, като виках:

— Лош лъжец такъв!

Но той ме успокои с думите:

— Бъди послушен, Джованино. Тази вечер ще бъдем в Торино и ще те заведе на театър да видиш Джандуя^[4], който прилича на твоя любим палячо, само че е по-голям.

Погледнах нежно Малдино и при мисълта, че ще го видя в увеличен ръст, се утеших.

През нощта пристигнахме в Торино. Преспяхме в странноприемницата. Бях капнал от умора и все пак, докато баща ми ме събличаше, запитах:

— А Джандуя?

— Утре вечер — каза баща ми, подпъхвайки завивките, — тази вечер и той е изморен като теб.

За пръв път заспах, без да си кажа вечерната молитва.

На другия ден баща ми ме заведе да видя Джандуя. Дотогава не бях ходил на театър. По време на цялото представление бях на седмото небе и не изпуснах ни едно от движенията на многобройните марионетки в човешки ръст, лудуващи по сцената, макар че нищичко не разбрах от действието в пиесата, което, доколкото си спомням, отчасти май се развиваше на Изток. След края не можех да повярвам, че всичко е свършило. Баща ми каза:

— Куклите повече няма да дойдат.

— Къде отидоха? — запитах аз, проверявайки дали Малдино е още в скута ми.

Ала баща ми нищо не отвърна...

После отпътувах за Париж с чичо ми. Повече така и не видях родителите си, които умряха няколко години след заминаването ми.

Като привърши разказа си, Джовани Морони притихна умислен. Неведнъж след това се опитвах да проникна в спомените му и във впечатленията от годините, последвали ранното му детство, но се оказа невъзможно да измъкна от него каквото и да е по този въпрос. Впрочем мисля, че и нямаше какво да каже...

[1] Фея от средновековните рицарски романи. — Б.пр. ↑

[2] Херцог на Модена през XV в., покровител на изкуствата и организатор на пищни празненства. — Б.пр. ↑

[3] Хазартна игра за двама души. — Б.пр. ↑

[4] Народна маска от Пиемонт. — Б.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.